

Vragenuur

Vragenuur

Aan de orde is **het mondelinge vragenuur**, overeenkomstig artikel 12.3 van het Reglement van Orde.

Vragen Paternotte

Vragen van het lid Paternotte aan de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking over **onbeantwoorde schriftelijke vragen inzake het bericht "UNRWA Chief Tells Haaretz: We Take Israel's Claims of Hamas Infiltration Seriously, but Yet to See Evidence Against Gaza 'Employees'"**.

De voorzitter:

Aan de orde is het vragenuurtje. Daarmee open ik de vergadering van 23 april 2024. Een hartelijk woord van welkom aan de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, mevrouw Schreinemacher, die we hier voor het eerst terugzien na haar zwangerschapsverlof. Ik vind het bijzonder prettig haar hier weer in blakende gezondheid aan te treffen. Zij krijgt een vraag van de heer Paternotte, van de fractie van D66. Het woord is aan hem.

De heer **Paternotte** (D66):

Voorzitter. Ook vanuit mij: welkom terug aan deze minister. Ik hoop dat zij een goed verlof heeft gehad. Uiteraard wens ik haar en haar gezin alle goeds.

Voorzitter. In Gaza is er hongersnood. Sinds de terreuraanval van Hamas zijn bij het Israëlische offensief al meer dan 14.000 kinderen omgekomen. De hulp en het werk van de UN Relief and Works Agency, UNRWA dus, zijn essentieel om onschuldige levens te redden. Dat zegt het kabinet zelf ook continu. Het kabinet heeft alleen ook gezegd dat toekomstige hulp nu bevroren is. Daarom staan we hier. 60 dagen geleden stelde ik samen met collega's Bamenga en Piri Kamervragen over de stelling van UNRWA dat Israël nog geen enkel bewijs had geleverd voor mogelijke betrokkenheid van UNRWA-medewerkers bij de terreuraanslag. De Kamer heeft recht op antwoorden binnen drie weken, en bij hoge uitzondering binnen 42 dagen. Vandaag is dag 60. Waarom geen antwoorden? Kan de minister die nu wel geven?

De voorzitter:

Het woord is aan de minister.

Minister **Schreinemacher:**

Dank u wel, voorzitter. Dank ook voor uw aardige woorden. Ook dank aan de heer Paternotte voor de aardige woorden en de vragen. De heer Paternotte heeft er helemaal gelijk in dat die vragen al beantwoord hadden moeten zijn. Als we die niet zouden beantwoorden binnen de gestelde termijn, zouden we natuurlijk, zoals dat gebruikelijk is, een uitstelbriefje, een uitstelbrief moeten sturen met de reden waarom. Mijn waarnemer en de minister van Buitenlandse Zaken hebben gemeend bij het beantwoorden van die vragen het rapport te betrekken van mevrouw Colonna, dat gisteravond is uitgekomen. Daarop hebben ze willen wachten, en daarop heb ik dus ook willen wachten voor het beantwoorden van die vragen. Het rapport is gisteren uitgekomen. Dat zijn we nu met het kabinet aan het bestuderen. Ik wil uw Kamer zo spoedig mogelijk, in ieder geval deze week, informeren, met daarbij een appreciatie van het rapport, hoe wij nu verdergaan met het eventueel opheffen van de opschorting van Nederlandse financiering, en natuurlijk de beantwoording van uw Kamervragen.

De heer **Paternotte** (D66):

Ja, een uitstelbriefje ... Het duurt al 60 dagen. De Kamer heeft het recht om uiterlijk binnen 42 dagen een antwoord te krijgen. Die vragen gingen niet over het rapport; die gingen over wat de Nederlandse regering zelf wist. Dus nogmaals de vraag: waarom zijn die vragen niet eerder of überhaupt nog steeds niet beantwoord?

Minister **Schreinemacher**:

Zoals gezegd hebben we echt dat rapport erbij willen betrekken, ook omdat het zo nauw luistert wat betreft wat daar nou precies is gebeurd, wat Israël al dan niet met de VN heeft gedeeld en de namen die al dan niet zijn gedeeld. Ik denk dat het heel belangrijk is dat die onderzoeken nu plaatsvinden. Eén onderzoek vindt nog plaats. Dat is een onderzoek naar de beschuldigingen van de twaalf UNRWA-medewerkers. Die uitkomsten worden rond half mei verwacht. We hebben dat rapport van mevrouw Colonna gisteren ontvangen. Dat willen we gewoon heel graag betrekken bij de antwoorden op de vragen die zo lang geleden zijn gesteld.

De heer **Paternotte** (D66):

De Kamervragen die wij stelden, gingen niet over het rapport. Die gingen over de informatiepositie van de Nederlandse regering. Is het dan voortaan zo dat als het kabinet graag een toekomstig rapport wil betrekken bij Kamervragen, het zegt: we beantwoorden die niet en sturen geen uitstelbrief; dan moet u maar wachten? Is dat dan wat nu geldt?

Minister **Schreinemacher**:

Nee. Daarin heeft de heer Paternotte helemaal gelijk: wij hadden een uitstelbrief aan de Kamer moeten sturen met daarin deze beweegredenen voor het uitblijven van de antwoorden tot deze week. Ik bied er dus mijn excuses voor aan dat die nog niet uw kant op zijn gekomen. Deze week willen wij met de appreciatie van het rapport komen en met de antwoorden op de Kamervragen van de heer Paternotte.

De heer **Paternotte** (D66):

Goed, ik ga door. Erkent de minister dat er hongersnood is in Gaza?

Minister **Schreinemacher**:

Er is zeker sprake van hongersnood, ja.

De heer **Paternotte** (D66):

Dat is alvast goed, want de tijdelijke vervanger van deze minister zei drie weken geleden dat hij niet wist of er sprake is van hongersnood. Elke tien minuten wordt er in Gaza een kind gedood, los van de hongersnood. Tijdens dit vragenuurtje zullen er dus opnieuw zes kinderen sterven. Een op de drie baby's en dreumesen in het noorden lijdt aan acute ondervoeding. Het kabinet zegt zelf heel vaak dat het van levensbelang is dat er meer humanitaire hulp komt, maar deze hulp komt niet. Een van de redenen daarvan is dat een heel aantal landen, waaronder Nederland, er in januari voor koos om de bijdrage aan UNRWA te bevriezen. Het is goed dat de beschuldigingen van terrorisme en het feit dat UNRWA direct die medewerkers heeft ontslagen, serieus worden genomen en worden onderzocht. Maar de VN hebben nu duidelijk gemaakt dat Israël nog niet eens bewijzen heeft overgedragen aan UNRWA. Daarom vraag ik de minister of zij bereid is om hier toe te zeggen om het besluit om toekomstige bijdragen te bevriezen, terug te draaien en gehoor te geven aan de hulpvraag van UNRWA.

Minister **Schreinemacher**:

Nee, ik ben niet bereid om dat op dit moment toe te zeggen. Zoals gezegd heeft mevrouw Colonna gisteravond haar resultaten gepubliceerd. Wij zijn die nu aan het bestuderen. Ik vind het heel belangrijk dat we dat zorgvuldig doen en dat we daar even de tijd voor nemen.

Ik zeg "even de tijd voor nemen", want ik wil de Kamer hier zo spoedig mogelijk over informeren, op zijn laatst aan het einde van de week.

De heer **Paternotte** (D66):

Het geld is er; dat is al duidelijk gemaakt door het kabinet. De nood is ongelofelijk hoog. Het kabinet zegt zelf dat de hulp essentieel is. Nederland is het enige land dat de hulp aan UNRWA heeft opgeschort, maar de meeste landen zijn daar nu al lang op teruggekomen. Denk aan de Europese Unie, Canada, Zweden, Australië, Finland, Duitsland, Japan, Frankrijk en IJsland. Spanje, Portugal en Australië hebben de afgelopen weken extra geld vrijgemaakt. Waarom? Als zij zeggen dat er massief meer hulp moet naar de mensen in Gaza en iets willen doen aan de hongersnood, menen zij dat. Maandenlang heeft het kabinet gezegd: we wachten op dat rapport. Dat rapport is er en zegt dat er nog niet eens bewijs is overgedragen door Israël. Hoe kan de minister nou zeggen "we gaan dat eerst bestuderen en met een oordeel komen", terwijl zo duidelijk is wat er nu nodig is?

Minister **Schreinemacher**:

Ik ben het helemaal eens met de heer Paternotte dat de situatie in Gaza absoluut schrijnend is. Daarom hebben we als kabinet eerder 55 miljoen euro additioneel — dat is dus extra geld — voor humanitaire hulp beschikbaar gesteld. We hebben de 19 miljoen euro aan UNRWA, onze jaarlijkse bijdrage, al in januari overgemaakt. De opschorting was vooral een politiek signaal. Wij hebben al voor het hele jaar vooruitbetaald. Het is nu heel belangrijk dat we de tijd nemen om het rapport te onderzoeken. De heer Paternotte noemde een heel lijstje van landen die de opschorting hebben opgeheven, maar ik kan ook een lijstje van landen noemen die de opschorting nog niet hebben opgeheven. Ik denk dat het heel belangrijk is dat we als Nederland overleggen met partners, ook wat betreft de bestudering van dit rapport, maar dat we ook onze eigen afweging maken.

De heer **Paternotte** (D66):

Heeft Nederland ooit bewijzen gekregen van Israël over de beschuldigingen tegen UNRWA-medewerkers?

Minister **Schreinemacher**:

Daar ga ik nu geen antwoord op geven. We zijn het rapport aan het bestuderen. Ik kan daar eventueel in de brief op terugkomen.

De heer **Paternotte** (D66):

Vindt de minister dat Nederland met geld heeft bijgedragen aan de terreuraanval van 7 oktober?

Minister **Schreinemacher**:

Dat vind ik nogal een beschuldiging. Ik vind het belangrijk dat we dit rapport nu goed bestuderen, maar ook het andere rapport dat medio mei gepubliceerd wordt, over de 12 UNRWA-medewerkers en over in hoeverre zij erbij betrokken zijn geweest. Ik denk dat het heel belangrijk is dat we dan conclusies trekken. Maar zoals het nu wordt gesteld, ga ik er niet op in.

De heer **Paternotte** (D66):

De tijdelijke vervanger van de minister zei dat Nederland met geld heeft bijgedragen aan de terreuraanval van 7 oktober. Ik ben heel blij dat zij dat nogal een beschuldiging vindt en die woorden hier niet herhaalt. Ik denk dat het VN-rapport duidelijk maakt dat het een onzinnige uitspraak was. Ik ben ook blij dat zij erkent dat er hongersnood is in Gaza en dat die nood heel hoog is. Alleen, dat valt echt niet te rijmen met de stelling van de minister dat er nu tijd moet worden genomen om een rapport te bestuderen op basis waarvan andere landen al geacteerd hebben, terwijl de nood zo ongelofelijk hoog is.

Minister **Schreinemacher**:

Om daar nog op te reageren: ik kan me toch voorstellen dat ook de heer Paternotte vindt dat de beschuldigingen aan het adres van UNRWA wel zodanig ernstig waren dat het heel goed is dat deze onderzocht worden. Dat gebeurt met twee verschillende rapporten. Het is ook goed dat we de tijd nemen om die resultaten goed tot ons te nemen. Op basis daarvan kunnen we een weloverwogen besluit nemen. Dat is beter dan per kerende post zeggen: we beginnen weer.

De **voorzitter**:

Nee, u bent door uw tijd heen, meneer Paternotte. De heer Kahraman van NSC.

De heer **Kahraman** (NSC):

Ik verbaas me over de verontwaardiging van de heer Paternotte. Ik wil daar de minister over bevragen. In de commissie voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking was er een verzoek om een debat te voeren over UNRWA. Toen werd gezegd dat het te vroeg was en dat het rapport moest komen, ook door de partij van de heer Paternotte. Ik ben heel blij dat de minister zegt dat ze het eerst wil appreciëren en zorgvuldig wil bestuderen. Dat lijkt me ook heel verstandig. Ik vond de verontwaardiging vreemd over dat de hongersnood mede door Nederland zou komen. Kan de minister bevestigen dat wij het geld dat we hebben toegezegd voor het hele jaar gewoon al over hebben gemaakt aan UNRWA?

Minister **Schreinemacher**:

Ik kan inderdaad bevestigen dat wij geld hebben overgemaakt, namelijk onze jaarlijkse bijdrage. Daarnaast hebben wij nog veel meer geld overgemaakt. Wij hebben 8 miljoen in oktober en nog 10 miljoen extra in december overgemaakt. Dat staat nog los van de bijdragen aan andere humanitaire organisaties die daar ter plaatse heel belangrijk werk doen. Want zoals gezegd: de situatie is heel schrijnend.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):

Het wordt nu echt tijd dat het kabinet de daad bij het woord voegt. Want waarom is het zo belangrijk dat we nu snel die steun aan UNRWA hervatten? Dat is zo belangrijk omdat die hongersnood in Gaza voortduurt, 30% van de kinderen in Noord-Gaza inmiddels ernstig ondervoed is en ook het Internationaal Gerechtshof spreekt van een hongersnood. We kunnen niet langer hulp blijven uitstellen. De minister zegt: we geven al wat hulp. Maar we zien op dit moment dat het gewoon niet genoeg is. Mijn vraag aan de minister is de volgende. In het VN-rapport wordt heel duidelijk gezegd dat UNRWA onvervangbaar en onmisbaar is. Onderstreept zij die uitspraak?

Minister **Schreinemacher**:

Ik onderstreep die uitspraak. Zonder UNRWA komt de distributie van hulpgoederen eigenlijk niet goed van de grond. Natuurlijk zijn daar ook andere hulporganisaties actief — denk aan het Nederlandse Rode Kruis, het Internationale Rode Kruis en het World Food Programme — maar uiteindelijk heb je UNRWA nodig voor de distributie van die hulpgoederen. Dat heeft het kabinet ook nooit ontkend. Dat belang onderschrijf ik ook. Ik vind het alleen wel heel belangrijk, juist vanwege de zwaarte van die beschuldigingen, die serieuze beschuldigingen, dat we deze onderzoeken hebben afgewacht en de resultaten van in ieder geval dit onderzoek bestuderen alvorens we besluiten de opschorting al dan niet op te heffen.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):

Ik ben blij met het antwoord van de minister, namelijk dat zij onderstreept dat UNRWA onmisbaar en onvervangbaar is. Er is nog weleens gesuggereerd door het kabinet dat daar meerdere organisaties zijn. Die zijn daar ook actief, maar we zijn het er dus gelukkig over eens dat UNRWA echt onmisbaar is. Maar dan nog blijft de vraag waarom het kabinet besluit om de hervatting op te schorten terwijl bijvoorbeeld de Europese Commissie die steun alweer heeft hervat. Nu zeggen de VN: we hebben geen bewijs; we zien geen bewijs voor

betrokkenheid bij de aanslagen van 7 oktober. Terwijl zo veel mensen in hongersnood zitten, zegt de minister het nog te gaan bestuderen, maar waar baseert ze op dat we nu nog steeds moeten wachten met die steun? Waarom gaat ze die in navolging van de Europese Commissie niet gewoon hervatten?

Minister Schreinemacher:

Zoals gezegd hebben wij in januari al de jaarlijkse bijdrage van 19 miljoen betaald. Of ik het nou vandaag hervat of vrijdag, dat maakt uiteindelijk niet uit. Het is een politiek signaal. Juist in zo'n gevoelige situatie, waarbij het echt gaat om hele serieuze beschuldigingen, vind ik het heel belangrijk dat we gewoon even de tijd nemen. Het gaat om een paar dagen. Ik denk dat de Kamer daar wel op kan wachten.

De heer Tuinman (BBB):

De woorden van de heer Paternotte zojuist over dat het Colonnarapport daadwerkelijk bevestigt dat er geen informatie is overgedragen, vind ik best wel heftig hier in de parlementaire zaal. Ik pak het rapport er even bij. Kijk bijvoorbeeld naar de zeven taken. Eén ervan: "It will not itself investigate any such allegations". Dat staat er letterlijk in. In het hele rapport van mevrouw Colonna vind ik nergens iets over die allegations. Daar heeft ze zelf wel een persconferentie over gegeven en dat is prima, maar ik zie daar ook geen bewijs in. Ik zie wel dat in het rapport van Colonna staat dat the Office of Internal Oversight Services van de VN daadwerkelijk onderzoek doet. Ik ben blij dat de minister hier wat dat betreft zorgvuldigheid betracht en ook zegt dat de antwoorden er half mei zijn. De reden — dat heeft uw voorganger, uw collega, aangegeven — dat we de steun hebben stopgezet, heeft te maken met die allegations. Mijn vraag aan de minister is: wilt u wachten met een eventuele toezegging tot we dat rapport half mei daadwerkelijk binnen hebben?

Minister Schreinemacher:

Dat is een goede vraag. Wij gaan in ieder geval de uitkomsten van dit rapport bestuderen en zijn voornemens om deze week een besluit te nemen over het al dan niet opheffen van de opschorting. Het andere kijkt meer terug naar de beschuldigingen aan het adres van de UNRWA-medewerkers die toen direct zijn ontslagen. Dat is inderdaad nog niet afgerond; dat komt medio mei. Maar ik denk dat wij op basis van de resultaten van dit onderzoek eigenlijk al wel een besluit kunnen nemen over het al dan niet opheffen van de opschorting.

Mevrouw Dobbe (SP):

Het is mooi om te horen dat u al een besluit kan nemen, want ik wil hier nog één keer herhalen: elke tien minuten sterft er een kind. De minister zei dat we nog wel even kunnen wachten, maar dat is niet waar voor een heleboel kinderen. Elke tien minuten die wij hier wachten, sterft er een kind. Ik wil dus meegeven dat de urgentie die u hier in de Kamer voelt daarmee te maken heeft. We hebben niet alle tijd. Op dit moment is er hongersnood in Gaza. De minister geeft ook toe dat UNRWA daarvoor noodzakelijk is. Daarom komt ook vanuit ons de oproep om de steun te hervatten. Mijn vraag is: wat vindt de minister ervan dat Nederland op basis van niet bewezen beschuldigingen de hulp heeft opgeschort, wat mensenlevens heeft gekost?

Minister Schreinemacher:

Ik denk dat het heel terecht is dat wij de hulp hebben opgeschort, juist vanwege de mate en de serieuzeheid van de beschuldiging. Die is echt heel zwaar. Ik denk dat het een heel belangrijk politiek signaal is geweest, ook aan UNRWA en de VN: "Ga dit heel goed onderzoeken en ga echt kijken wat er precies is gebeurd. Is UNRWA echt neutraal? Is de neutraliteit echt goed geborgd? Hebben ze de goede maatregelen genomen?" Dat moest echt goed onderzocht worden. Ik denk dus dat dit signaal heel belangrijk was om te geven.

De heer Diederik van Dijk (SGP):

Nog los van de eindconclusie van het rapport, legt het rapport heel helder de vinger — dat is

niet nieuw — bij de betrokkenheid van UNRWA bij de financiering van antisemitisch lesmateriaal. Kan de minister borgen dat, voordat er eventueel wordt besloten tot hervatting van de steun aan UNRWA, dit soort zaken definitief tot het verleden behoren?

Minister Schreinemacher:

Dat ben ik helemaal met u eens. Dat zullen we zeker meenemen in het besluit.

Mevrouw Hirsch (GroenLinks-PvdA):

Uw voorganger heeft op basis van de beschuldigingen die door Israël geuit werden, besloten om de financiering te bevriezen, of in ieder geval niet uit te breiden. Daarvan heeft hij zelf in een debat toegegeven dat hij dat heeft gedaan op basis van geen enkel bewijs. Dit rapport bevestigt opnieuw dat de procedures van UNRWA gewoon op orde zijn. Ondertussen besteedt de Nederlandse regering veel geld aan airdrops, waarvan de bewezen effectiviteit niet heel groot is, waar we overigens ook vragen over hebben gesteld op ...

De voorzitter:

Ja. En uw vraag?

Mevrouw Hirsch (GroenLinks-PvdA):

Sorry. Mijn vraag is: wordt het niet tijd dat u op heel korte termijn, op basis van het rapport, de financiering van UNRWA hervat, in plaats van het financieren van airdrops die misschien wat minder effectief zijn dan het financieren van deze essentiële organisatie?

Minister Schreinemacher:

Ik denk dat mevrouw Hirsch helemaal gelijk heeft: airdrops zijn een last resort. Nederland heeft steeds gezegd: we willen de toegang van humanitaire hulp zo veel mogelijk ondersteunen en vergroten. Airdrops horen daar ook bij, wat ons betreft, maar zijn wel een laatste redmiddel. Het liefst hebben we natuurlijk dat er zo veel mogelijk trucks over de grenzen gaan, zodat er zo veel mogelijk hulp ter plaatse komt. Het is namelijk niet de meest effectieve manier van zo snel mogelijk zo veel mogelijk hulp ter plaatse krijgen.

Mevrouw Hirsch (GroenLinks-PvdA):

Maar ook volgens de minister zelf is UNRWA daarvoor essentieel. Is het dan niet een middel om die hulp zo snel mogelijk op de goede plek te krijgen? Moeten we die beslissing niet vandaag nemen in plaats van over een week?

Minister Schreinemacher:

Ik heb het al gezegd en ik blijf het herhalen: UNRWA is een heel belangrijke, op dit moment eigenlijk onmisbare, schakel ter plaatse. We hebben daar natuurlijk ook andere hulporganisaties. Ik noemde ze net al: het Nederlandse en het internationale Rode Kruis en WFP. Voor sommige hulpgoederen hebben zij ook de logistiek van UNRWA nodig om de hulp daar ter plaatse te krijgen. Mevrouw Hirsch weet dat ook. Maar nogmaals, die beschuldigingen zijn echt zo serieus. Daarom vind ik het echt belangrijk dat we heel goed naar de resultaten van dit onderzoek kijken en op basis daarvan dat besluit echt zorgvuldig nemen.

De heer Ram (PVV):

Ik wil toch het beeld wegnemen dat UNRWA zo essentieel is, want 72% van alle hulp wordt al gedaan door COGAT en andere organisaties. Dan mijn vraag. De Review Group heeft alleen onderzoek gedaan naar de neutraliteit van de procedures en de bestuurlijke mechanismes, en nadrukkelijk niet naar de medewerkers die lid waren van Hamas of die hebben meegedaan aan de aanslagen van 7 oktober. UN Watch heeft wel bewijs geleverd aan de Review Group. Er hebben zich 193 medewerkers uitgesproken voor terrorisme en voor het antisemitisme van Hamas. Wil de minister deze beschuldigingen ook onder de

aandacht brengen van de VN en van de Review Group? Die beschuldigingen zijn er namelijk wel, maar de Review Group heeft die niet meegenomen.

Minister **Schreinemacher**:

We hebben dit al besproken. Er zijn twee onderzoeken. Het ene gaat echt over de maatregelen en de waarborgen die UNRWA heeft voor zijn neutraliteit en integriteit. Daarnaast wordt er onderzoek gedaan naar de twaalf UNRWA-medewerkers. Dat komt medio mei. Daarin zal ook meegenomen worden in hoeverre zij betrokken zijn geweest bij de aanval op 7 oktober.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

We hebben hier een flink aantal debatten gehad over UNRWA. Volgens mij is de lijn van het kabinet geweest dat het het geld stopt, omdat mede dankzij Nederlands geld de aanslagen op 7 oktober gepleegd zijn. Dat was de aanleiding. Daarom is het opgeschort. Maar de minister geeft aan dat dit rapport daar niet over gaat. Dat gaat over de vraag of de neutraliteitsprincipes zijn geschonden. Het kabinet heeft dus een besluit genomen op grond van een rapport dat nog moet uitkomen. Maar dan verbaast mij de reactie van de minister wel. Zij zegt dat zij op grond van een ander rapport, dat geen duiding geeft aan het besluit dat de minister genomen heeft, deze week een besluit neemt. U kunt toch geen besluit nemen terwijl u dat rapport nog niet heeft? Is de minister dat met me eens?

Minister **Schreinemacher**:

Nee, dat ben ik niet met u eens. De reden daarvoor is dat het wat ons betreft gaat om de maatregelen die UNRWA moet nemen. Het rapport geeft een aantal aanbevelingen. Het geeft ook aan wat er precies nu al is geregeld en wat er verder nog geregeld zal worden. UNRWA heeft ook gezegd dat het dat omarmt. Daar kijk ik naar bij het al dan niet opheffen van de opschorting. Dat rapport over die twaalf medewerkers is een serieuze beschuldiging. Het is ook de aanleiding geweest om de hulp op te schorten. Ik vind het ook heel belangrijk dat aan het licht komt wat daar precies is gebeurd. De resultaten daarvan komen medio mei, maar daar ga ik niet op wachten als het gaat om het besluit om de opschorting al dan niet op te heffen.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Maar dat is niet mijn vraag. Ik probeer aan te geven dat de minister aan het parlement en de buitenwereld heeft bevestigd dat die opschorting te maken had met de betrokkenheid op 7 oktober. Dat is de reden geweest. Dat is ook continu uitgelegd in de Kamer. Vervolgens komt er een rapport dat daar duidelijkheid over moet geven. Dat heeft u nog niet. U zegt nu dat het ook gaat over de vraag of er voldoende waarborgen zijn, maar dat is niet de reden geweest waarom die opschorting heeft plaatsgevonden. Althans, dat is in ieder geval niet de reden geweest die is uitgesproken. Mijn vraag is: klopt het dat de reden die uitgesproken is, zag op de aanslagen op 7 oktober en niet op neutraliteitsprincipes, waarborgen en mechanismen? Klopt het dat dat toen gezegd is door dit kabinet?

Minister **Schreinemacher**:

Dat is toen gezegd, maar het besluit dat ik neem over het al dan niet opheffen van de opschorting gaat over de vraag: is er een kans dat er in de toekomst nog een keer met Nederlands geld een organisatie wordt gesteund die banden heeft met Hamas of waar leden van Hamas werken? Daarom heb ik dit rapport nodig. Ik wil het goed bestuderen om te zien welke maatregelen er zijn, welke maatregelen er nog worden genomen, welke aanbevelingen worden overgenomen en hoe die worden geïmplementeerd. Uiteindelijk gaat het erom dat Nederlands belastinggeld nooit door Hamas voor dit soort aanvallen gebruikt mag worden. Daar kijk ik naar en dat is waar ik dit besluit uiteindelijk op baseer.

Mevrouw **Kamminga** (VVD):

Dank aan de minister voor de beantwoording. Ik ben het helemaal eens met haar standpunt

dat het goed is om dit rapport eerst te bestuderen voordat ze met een reactie komt.

Maar er is nog een punt dat niet aan de orde is geweest en dat deze kwestie ook laat zien, namelijk hoe risicovol het is dat een bepaald gebied zo afhankelijk is van en zo verweven is met één hulporganisatie. Ik heb ook al in eerdere debatten aan uw tijdelijk waarnemer gevraagd: wat doen u en uw ministerie om ervoor te zorgen dat we de afhankelijkheid van in dit geval UNRWA in de toekomst gaan afbouwen?

Minister Schreinemacher:

Ik ben het helemaal met mevrouw Kamminga eens dat het heel onwenselijk is om afhankelijk te zijn van één organisatie in een hulpgebied. Ik noemde net al wat organisaties die daar ter plaatse ook heel goed werk leveren en actief zijn, maar die hebben toch vaak UNRWA en de logistiek van UNRWA nodig om die hulp ter plaatse te krijgen. Ik denk dat het heel belangrijk is dat we kijken hoe we ervoor kunnen zorgen dat er meer organisaties ter plaatse actief zijn. Het is overigens wel zo dat die organisaties waarschijnlijk ook een hele strenge selectie zullen moeten hebben en maatregelen zullen moeten nemen ten aanzien van de neutraliteit en de integriteit van medewerkers.

Nog even los van Gaza: ook in andere gebieden zijn we soms heel afhankelijk, bijvoorbeeld van het World Food Programme. Dit punt over het beperkte aantal hulporganisaties — in dit geval is er eigenlijk maar één die echt overal voor nodig is — beperkt zich niet alleen tot Gaza. Dat zien we ook in andere gebieden. Dat is onwenselijk. Dat ben ik helemaal eens met mevrouw Kamminga. Daar zal ik in de brief nog op ingaan.

De heer Van Baarle (DENK):

Het kabinet was in staat om op één avond op basis van één tweet van uw vervanger te beslissen om de steun aan UNRWA op te schorten, een organisatie die 2,2 miljoen Palestijnen in Gaza van fundamentele hulp voorziet. Het kabinet is al maanden bezig om zich in bochten te wringen, omdat er totaal geen bewijs is voor de beschuldigingen. Dat blijkt uit alles. Kan de minister aangeven of er ook maar voor één enkele beschuldiging bewijs bekend is bij de Nederlandse regering?

Minister Schreinemacher:

In antwoord op de heer Van Baarle: ik heb juist gezegd dat het heel belangrijk is dat we de resultaten van de rapporten afwachten. Het gaat erom dat UNRWA de juiste maatregelen neemt en de aanbevelingen overneemt om de neutraliteit en integriteit van de medewerkers te kunnen waarborgen. Daar gaat het volgens mij om. Op basis daarvan besluit ik tot het al dan niet opheffen van de opschorting.

De heer Van Baarle (DENK):

Uit dit antwoord blijkt gewoon dat de Nederlandse regering geen greintje bewijs heeft voor de beschuldigingen die door de regering van Israël richting UNRWA zijn gedaan. Mijn vraag aan de minister is de volgende. Wij hebben het hier over hongersnood. We hebben het over 2,2 miljoen mensen die afhankelijk zijn van UNRWA voor hun dagelijkse overleven. Waarom vindt de Nederlandse regering de Israëlische beschuldigingen zonder ook maar een enkele vorm van bewijs een reden om te spelen met het leven van 2,2 miljoen mensen? Hebben die 2,2 miljoen mensen ook een rol in de afweging van de Nederlandse regering of niet?

Minister Schreinemacher:

Ik ben het helemaal eens met de heer Van Baarle dat het leven van die 2,2 miljoen, 2,1 miljoen mensen op dit moment vreselijk is en dat we er zo veel mogelijk, alles, aan moeten doen om die humanitaire hulp ter plaatse te krijgen. Maar ik heb ook gezegd dat het ging om een heel serieuze beschuldiging en dat we die daarom heel serieus moeten nemen. Dat doen we dus ook bij de afweging en het besluit over het al dan niet opheffen van de opschorting.

De heer **Paternotte** (D66):

De minister zei daarstraks tegen mij dat we de beschuldigingen serieus moeten nemen. Het was een verschrikkelijke terreuraanval, dus het is terecht dat UNRWA die twaalf medewerkers direct heeft ontslagen en intern onderzoek heeft ingesteld. Er ligt nu een rapport dat laat zien dat de procedures op orde zijn en dat Israël geen ondersteunend bewijs voor de beschuldigingen heeft aangeleverd. Gezien het ontslag, het instellen van het onderzoek en het VN-onderzoek van de Franse oud-minister is mijn vraag: wat had UNRWA nou nog meer kunnen doen om deze beschuldigingen serieus te nemen?

Minister **Schreinemacher**:

Maar ik zeg ook tegen de heer Paternotte dat ik het heel goed vind dat dit onderzoek is gedaan en dat het andere onderzoek, door OIOS, onafhankelijk wordt gedaan binnen de VN. Ik vind het heel goed dat UNRWA deze beschuldigingen heel serieus heeft genomen. Zijn nemen het serieus, evenals wij. Maar die resultaten moeten wij wel goed bestuderen voordat wij het toch ook serieuze besluit nemen om de opschorting al dan niet op te heffen.

De heer **Paternotte** (D66):

Tegelijkertijd is dat nogal wat als je erkent dat de hulp van juist deze organisatie essentieel is om onschuldige doden in Gaza te voorkomen. De voorganger van deze minister zei destijds dat Nederlands geld had bijgedragen aan de terreuraanslag en besloot daarop direct om toekomstige hulp te bevriezen. Mijn vraag is de volgende. Er zijn ook duidelijke beschuldigingen richting Israël vanwege mensenrechtenschendingen, onder andere uitspraken van het Internationaal Gerechtshof. Is er iets wat Nederland op basis daarvan, hangende de onderzoeken, heeft opgeschort?

Minister **Schreinemacher**:

Nou ja, op dit moment geven we geen humanitaire hulp aan Israël. We blijven die situatie natuurlijk volgen, ook in internationaal verband. Dat doet mijn collega en minister van Buitenlandse Zaken Bruins Slot ook. Als er aanleiding voor is, dan zullen we zeker kijken of er sancties of andere maatregelen genomen moeten worden. Maar op dit moment is dat niet aan de orde en ligt dat echt bij mijn collega.

De **voorzitter**:

Dank aan de minister. Ik ben blij dat zij bij ons was.

Vragen Lahlah

Vragen van het lid Lahlah aan de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid, bij afwezigheid van de minister van Justitie en Veiligheid, over **het bericht "'Rampzalig' ICT-probleem teistert het Openbaar Ministerie: 'Het is een veelkoppig monster'**".

De **voorzitter**:

We verwelkomen de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid. Hij vervangt de minister. Fijn om ook u hier te zien. Dan geef ik het woord aan mevrouw Lahlah van de fractie van GroenLinks-Partij van de Arbeid, die een vraag heeft aan de staatssecretaris. Het woord is aan haar.

Mevrouw **Lahlah** (GroenLinks-PvdA):

Dank je wel, voorzitter. We werden opgeschrikt door het nieuws in NRC dat de ICT bij het Openbaar Ministerie ronduit slecht functioneert. En ja, dat is erg, want het belemmert het OM, een pijler van onze rechtsstaat, in zijn werk. Dat werk bestaat uit het vervolgen van criminelen. Wij, de burgers en de politiek, moeten er op kunnen vertrouwen dat justitie haar werk kan doen. Als dat niet kan, is dat een rechtstreekse bedreiging voor het functioneren van onze rechtsstaat en onze veiligheid.

Om een aantal voorbeelden te noemen: taps om criminelen af te luisteren kunnen niet op tijd worden ingezet en mensen met psychiatrische problemen kunnen niet gedwongen opgenomen worden, omdat er geen digitale handtekening kan worden gezet onder een bevel. Bovendien worden de ambities om de doorlooptijden te versnellen en de voorraden terug te dringen door deze ICT-problemen verder gefrustreerd. Daardoor sijpelen de problemen weer door naar de rest van ons systeem. Als de vervolging van criminelen wordt gefrustreerd, dan vindt ook de berechting later plaats en blijven straffen uit.

Ik heb dan ook een aantal vragen voor de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid. De eerste vraag is: hoe heeft dit zover kunnen komen? Het is niet bepaald uit de lucht komen vallen. Al vijf jaar geleden was bekend dat het ICT-systeem van het Openbaar Ministerie instabiel en traag was; lees De Telegraaf er maar op na. In de loop der jaren bleven er berichten binnenkomen over ICT-storingen die het functioneren van officieren van justitie dwarszaten. Eind 2022 constateerde het Adviescollege ICT-toetsing dat er grote, grote risico's waren bij de systemen van het Openbaar Ministerie. Wat heeft de verantwoordelijke minister, nu vertegenwoordigd door de staatssecretaris, eigenlijk al die tijd gedaan? Hoe is opvolging gegeven aan de toezeggingen die naar aanleiding van dit advies zijn gedaan?

Mijn tweede vraag is: hoe serieus zijn deze problemen eigenlijk genomen? Want het gaat nogal om iets. Officieren van justitie moeten tijdens strafzittingen improviseren, omdat ze tijdens de behandeling van een strafzaak vaak hun eigen stukken niet kunnen consulteren. Communiceren met advocaten is lastig, omdat officieren de stukken niet kunnen openen. Deelt de staatssecretaris de mening dat deze problemen een rechtstreekse bedreiging vormen voor het functioneren van onze rechtsstaat?

Voorzitter. Ik begrijp dat er door het OM een taskforce in het leven is geroepen om deze problemen aan te pakken. Dat is goed en hard nodig. Maar wat is er eigenlijk de afgelopen jaren al gedaan? Waarom heeft dat niet geholpen? Wat is de langetermijnstrategie om de ICT-infrastructuur binnen het OM robuust en toekomstbestendig te maken? Hoe zorgen we ervoor dat het probleem echt wordt aangepakt in plaats van dat we telkens pleisters blijven plakken?

Ten slotte. Wat doet de minister eigenlijk zelf? Schuift zij dit probleem gemakshalve op de taskforce af of neemt ze als verantwoordelijk bewindspersoon zelf de regie, om orde op zaken te stellen?

De voorzitter:
De staatssecretaris.

Staatssecretaris Van der Burg:
Dank, voorzitter. Het is natuurlijk uitermate vervelend, zo niet kwalijk, dat er ICT-problematiek speelt bij het Openbaar Ministerie. Ik denk dat de Kamer niet kan functioneren zonder goed werkende ICT. In ieder geval kan het ministerie van Justitie dat zeker niet — bij mij is alles digitaal — en hetzelfde geldt natuurlijk voor het Openbaar Ministerie.

De afgelopen jaren is er heel veel aandacht besteed aan wat ik maar eventjes het "moedersysteem" noem, GPS geheten, omdat er geconstateerd werd dat dat moedersysteem onvoldoende stabiel was. Daar is veel tijd en aandacht aan besteed. Je zou ook kunnen zeggen dat er daardoor onvoldoende aandacht is geweest voor de standaardpakketten, zoals Outlook. Op dit moment wordt geconstateerd dat het GPS-systeem — nogmaals, ik heb het niet over het gps-systeem dat u allemaal op uw telefoon heeft — nu voldoende stabiel is, al moeten ook daarin nog de nodige verbeteringen worden aangebracht. Er moet nu extra aandacht worden gegeven aan systemen als Outlook, want daar ligt voor een groot deel het probleem.

Nog één dingetje over het GPS-systeem. Er wordt wel gewerkt aan een nieuw moedersysteem. Dat systeem heet Emma. Het is de opvolger van het GPS-systeem. Er wordt nu namelijk met heel veel maatregelen stabiliteit bereikt, maar je wil er ook voor zorgen dat het systeem ook in de toekomst stabiel is.

Dan de gebruikelijke huis-tuin-en-keukenkantoorsystemen. Denk daarbij even aan Outlook, al wil ik dat merk nu niet meteen overal de schuld van geven. Daar zit een deel van het probleem. Officieren moeten, bijvoorbeeld als ze moeten inloggen om bij het GPS-systeem te komen, gewoon via hun mailverkeer inloggen. Dat gebeurt met enige regelmaat niet. Dat belemmert inderdaad het functioneren.

Voorzitter. Wat is daaraan gebeurd? Om te beginnen is er begin 2023 een advies gekomen van het bureau AclCT. Daarin stonden allerlei aanbevelingen. Die zijn allemaal overgenomen. Er is ook geld ter beschikking gesteld door het Rijk, door het ministerie van Justitie. Dat zijn meerdere middelen. Het zijn zowel middelen geweest om ICT-systemen aan sich te verbeteren alsook om een nieuw beslagsysteem, waarbij "beslag" gaat om het afpakken van geld van mensen, up to date te krijgen. Daar is vanuit de ondermijningsgelden ook nog extra geld voor ter beschikking gesteld. Op dit moment is geld daarin geen kwestie.

Er zijn door het Openbaar Ministerie, want zoals u weet is dat een onafhankelijk orgaan dat daarin zelf zijn besluiten neemt, twee acties ondernomen. Enerzijds is er een prioriteringsoverleg actief geworden waarin gekeken wordt welke handelingen we nu in welke volgorde als eerste moeten verrichten. In de vraagstelling werd er al even naar verwezen dat er daarnaast een taskforce is opgericht. Die taskforce moet ervoor zorgen dat de problemen zo snel mogelijk uit de wereld worden geholpen. Ik zeg u dit alles eventjes met de lichte kanttekening dat ik vanochtend om — wat was het? — 11.15 uur hoorde dat ik hier de woordvoerder op was. Ik zal maar zeggen dat ik dus niet op al uw vragen meteen tot in detail antwoord kan geven.

Mevrouw **Lahlah** (GroenLinks-PvdA):

Laat ik beginnen met te zeggen dat ik blij ben met de erkenning door de staatssecretaris van het belang, het nut en de noodzaak van goed werkende ICT-systemen. Als we dit belang erkennen en als we moeten bezuinigen, zouden we dus wellicht kunnen beginnen met stoppen met de bezuinigingen op en de kaalslag van ICT-projecten. Die sneuvelen altijd als eerste. Dat is overigens niet alleen bij het OM, maar volgens mij bij bijna alle departementen.

Voorzitter. Ik wil nadrukkelijk de kwestie van werkdruk in relatie tot het capaciteitstekort binnen het Openbaar Ministerie aan de orde stellen. Dit capaciteitstekort wordt verergerd door de besproken ICT-problematiek en legt een bijna ondraaglijke last op de schouders van onze officieren van justitie en het overig justitieel personeel. De professionals zijn cruciaal voor het handhaven van recht en orde, maar worden dus geconfronteerd met die enorme werkdruk, die niet alleen hun welzijn bedreigt maar ook het vermogen om hun taken effectief uit te voeren. Die huidige situatie waarin zaken zich door allerlei technologische hindernissen opstapelen, resulteert in vertragingen en een hogere foutmarge. Dat leidt onvermijdelijk tot frustraties en burn-outs bij het personeel. Daarom vraag ik de staatssecretaris met klem om voor het zomerreces met een plan te komen met concrete maatregelen om die werkdruk te verminderen, zowel door investeringen in het personeel als door het bieden van technologische oplossingen die specifiek gericht zijn op het stroomlijnen van werkprocessen.

Staatssecretaris **Van der Burg**:

Ik onderschrijf een heel groot deel van het betoog. We moeten er alles aan doen om ervoor te zorgen dat het Openbaar Ministerie, een zeer belangrijk orgaan in Nederland, zijn werk goed kan blijven doen. Daarbij helpen dit soort ICT-problemen op geen enkele wijze. Ik kan toezeggen dat wij aan het Openbaar Ministerie vragen om met zo'n plan te komen, omdat het Openbaar Ministerie hierin onafhankelijk opereert en de minister daarin geen rol heeft.

Theoretisch gesproken kan de minister aanwijzingen geven, maar dat gaat wel heel erg ver. Ik zal inderdaad ook aan het Openbaar Ministerie vragen om met plannen te komen om de werkdruk van medewerkers onder controle te krijgen.

De voorzitter:

Prima. Tot zover dit onderwerp. Er is een vervolgvraag van mevrouw Helder.

Mevrouw **Helder** (BBB):

Ja, want de problemen zijn groot en ik vind dit toch wel een beetje mager. Daar kan de staatssecretaris niks aan doen, maar ik citeer even wat hier staat: "de digitale reddingseenheid" — dat is dan die taskforce — "onder leiding van de hoofdofficieren van Amsterdam en het functioneel pakket". Ik benijd ze niet, hoor. Dan staat er: "de taak om perspectief aan de gebruikers te geven bij de instabiliteit van de kantoorautomatisering". Mijn vraag is dan: wat betekent dat in gewoon Nederlands? En is de staatssecretaris bereid om de minister in overleg met het Openbaar Ministerie met een brief naar de Kamer te laten komen, en dan het liefst binnen een maand? Dit kan immers natuurlijk niet voortduren, want als een tap niet verlengd wordt, loopt dadelijk een heel groot strafproces gevaar.

Staatssecretaris Van der Burg:

Om met vraag twee te beginnen: ja, die brief binnen een maand zeg ik toe. Dan vraag één: wat staat er in normaal Nederlands? Daar staat dat ze gewoon niet bij hun mail en niet in hun agenda kunnen komen. Dat is natuurlijk gewoon buitengewoon kwalijk in — wanneer leven we? — 2024.

De voorzitter:

Dank u wel. Tot zover dit onderwerp. Hartelijk dank aan de staatssecretaris voor zijn aanwezigheid.

Vragen Eerdmans

Vragen van het lid Eerdmans aan de staatssecretaris Koninkrijksrelaties en Digitalisering, bij afwezigheid van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, over **het bericht "Als bevolking niet meewerkt, dan verplicht spaargeld inzetten om woning te verduurzamen"**.

De voorzitter:

Wij zijn in afwachting van de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Ondertussen komt de heer Eerdmans hiernaartoe, want hij heeft een vraag aan deze staatssecretaris.

De staatssecretaris is gearriveerd en we geven het woord aan de heer Eerdmans.

De heer **Eerdmans** (JA21):

Goedemiddag, voorzitter, staf, collega's, publiek en staatssecretaris. Wij hebben de volgende vragen. Als je een nieuw huis gaat kopen, krijg je volgens De Nederlandsche Bank een verduurzamingsplicht; dat wil men. Ik heb daar twee vragen over. Las ook de staatssecretaris dit bericht gisteren met open mond, net als JA21? En twee: is het kabinet van plan om dit idee te omarmen?

Daar wil ik het bij laten.

De voorzitter:

De staatssecretaris.

Staatssecretaris **Van Huffelen**:

Ik vervang hier de minister van Binnenlandse Zaken, die op dit moment in de Eerste Kamer is. Het kabinet is van plan en zet zich er vooral voor in om te zorgen dat in 2050 alle woningen in Nederland verduurzaamd zijn. We hebben de afspraak gemaakt om te komen tot zero emission voor alle woningen in Nederland. Dat gaat natuurlijk zorgen voor een lagere energierekening van mensen. Dat is zeker belangrijk in tijden met een hogere energieprijis, maar bovendien leidt dit natuurlijk tot een verbetering van het klimaat en het milieu en zijn we minder afhankelijk voor onze energievoorziening.

Onze tussendoelstelling is om in 2030 1,5 miljoen koopwoningen en 1 miljoen huurwoningen beter te isoleren. We kunnen die doelstelling ook halen, hoewel het wel spannend wordt. De reden waarom we daar optimistisch over zijn, is dat we de woningeigenaren en ook corporaties op allerlei manieren helpen om die verduurzaming van hun woningen mogelijk te maken: met subsidie, met informatie, met praktische ontzorging. We hebben daar allerlei middelen voor. Bovendien hebben we gezien dat het beleid werkt, omdat we zien dat steeds meer woningeigenaren zelf kiezen voor verduurzaming. Dat heeft niet alleen te maken met de stimuleringsmaatregelen die we hebben, maar recentelijk zeker ook met de hogere energieprijzen, die het voor mensen heel aantrekkelijk maken om op deze manier te investeren in hun huis. We zien dat in het afgelopen jaar, in 2023, in totaal 260.000 isolatiemaatregelen genomen zijn voor koopwoningen. We zien ook dat mensen met lagere inkomens daar steeds meer gebruik van maken.

Het rapport van DNB dat wordt genoemd in het artikel van De Telegraaf, bevat een aantal hele positieve berichten. Het laat zien dat er onder woningeigenaren een grote bereidheid is om te verduurzamen, dat die bereidheid de afgelopen tijd ook toegenomen is en dat een groot deel van de mensen op basis van de financiële middelen die zij zelf tot hun beschikking hebben, ook in staat is om dat verduurzamen te doen. Daarnaast zegt DNB dat het nodig is goed in te zetten op het mogelijk maken van verduurzaming voor iedereen, zodat zowel huishoudens met grotere inkomens als huishoudens met kleinere inkomens daartoe in staat zijn. Naast bestaande stimuleringsmaatregelen hebben we gemeenten een budget gegeven om juist de kwetsbare woningeigenaren te helpen.

Naast de positieve berichten doet DNB een aantal aanbevelingen in het rapport. We gaan daar ook mee aan de slag. Dat gaat bijvoorbeeld om het verbeteren van informatievoorzieningen, het zorgen voor meer onestopshops voor informatie en hulp zodat mensen aan het werk kunnen met het verduurzamen van hun huis en het intensiever ondersteunen van kwetsbare huishoudens via het Nationaal Isolatieprogramma. Daarnaast oppert DNB dat, indien het nodig is en er de komende periode dus te weinig wordt verduurzaamd, een verplichting daarvoor kan worden ingevoerd. Het is dus niet zoals de heer Eerdmans suggereerde. DNB zegt namelijk niet dat dit al aan de orde is, maar geeft aan dat dit een mogelijkheid is wanneer we op basis van de huidige maatregelen onvoldoende tot realisatie van de doelstellingen komen.

Een nieuw kabinet kan, als dat nodig is, natuurlijk kijken naar de mogelijkheid tot extra versnelling. Daar is voorwerk voor gedaan. Ibo-onderzoeken laten bijvoorbeeld zien dat verduurzaming mogelijk verplicht kan worden vanaf het moment van aankoop. Maar nogmaals, het huidige kabinet gaat dit instrument op dit moment niet invoeren, maar heeft het alleen voorbereid. Althans, we hebben daar studies naar gedaan en die laten zien dat het mogelijk is. Het gebeurt overigens ook in Vlaanderen. Daar is het recentelijk ingevoerd. Wij zouden dus niet het enige land zijn waar dit gebeurt.

Kort en goed — u heeft twee vragen gesteld — is de verplichting er nog niet en is het een suggestie van DNB om daar eventueel naar over te stappen als de huidige maatregelen niet werken, en ziet dit kabinet geen mogelijkheid om dat nu in te voeren, maar heeft voorwerk gedaan voor het geval dat een volgend kabinet daar wel voor voelt.

Dank u wel, voorzitter.

De heer **Eerdmans** (JA21):

Dat laatste stelt mij gerust, want ik denk dat het nieuwe kabinet hier een hele dikke grote streep doorheen gaat zetten. Mij dunkt dat dat terecht is. De staatssecretaris zegt dat het een idee is van De Nederlandsche Bank, maar is het niet een heel raar idee? Is het de taak van De Nederlandsche Bank om te adviseren over een plicht tot verduurzamen? Daar hebben we het over namelijk. Het is geen riedel over isoleren stimuleren, maar over de plicht om je huis te verduurzamen. Dat kost tienduizenden euro's. Dat is waar DNB het over heeft. Wat vindt de staatssecretaris ervan dat De Nederlandsche Bank dit oppert? Volgens mij is de taak van De Nederlandsche Bank toezicht houden op onze banken en het betalingsverkeer. Maar ze komen met een soort klimatriedel waar we heel goed zonder zouden kunnen. En is het niet griezelig dat De Nederlandsche Bank gewoon zegt dat het spaargeld van de Nederlanders moet worden ingezet? Zij zeggen: 66% van de huiseigenaren heeft voldoende spaargeld en dat kan dus ook naar verduurzaming. Die groene grabbelton van D66 kennen we allemaal. Er wordt overal uit portemonnees van mensen gegraaid, maar in dit geval vind ik het gewoon een eng idee dat zelfs het spaargeld van mensen wordt aangevallen. Dat bepaalt De Nederlandsche Bank toch niet? Ik ga toch zelf over waaraan ik mijn spaargeld uitgeef? Is de staatssecretaris het daarmee eens?

Staatssecretaris **Van Huffelen**:

Volgens mij trekt de heer Eerdmans een aantal conclusies die hij niet kan trekken op basis van het werk dat De Nederlandsche Bank doet. De Nederlandsche Bank kijkt ook naar de portemonnees van onze huishoudens. Dat is logisch, want als je je huis niet voldoende isoleert, leidt dat tot heel veel extra kosten voor energiegebruik. Maar los daarvan kan en mag De Nederlandsche Bank als instelling dit soort adviezen uiteraard geven. Ze zeggen ook niet dat het móét gebeuren. De Nederlandsche Bank geeft aan dat het een instrument zóú kunnen zijn als er onvoldoende progressie wordt gemaakt. Gelukkig, constateert ook De Nederlandsche Bank, zijn heel veel huishoudens al aan het werk gegaan met verduurzamen. Zij constateren ook dat steeds meer huiseigenaren de financiële middelen hebben om dat te doen. Bovendien is het goed om te weten dat dit uiteindelijk ook ten faveure van hun eigen portemonnee is, omdat die maatregelen zichzelf weer terugverdienen. Maar nogmaals, De Nederlandsche Bank kan dit adviseren en heeft dit ook gedaan. Dat hebben we gemerkt. Het is uiteindelijk aan de politiek natuurlijk om te beslissen over het al dan niet invoeren hiervan. Het kabinet zal op dit moment niet voor deze maatregel gaan. Dat heeft er alles mee te maken dat wij zien dat we met het huidige stelsel van maatregelen een heel eind kunnen komen om de doelstelling te halen om voor 2050 alle woningen zero-emission te maken, want we zijn op de goede weg.

De heer **Eerdmans** (JA21):

Het beangstigt mij dat de staatssecretaris zegt: op dit moment niet. We gaan namelijk zo ver met vrijwilligheid, maar als er momentum komt en D66 aan de macht zou blijven, dan zal het moment daar zijn dat wij ook de spaarcentjes van de mensen gaan afpikken om ze in de groene grabbelton van meneer Jetten en co te stoppen. Even iets over het rendabel maken: ik heb problemen met het volgende. Het rapport van De Nederlandsche Bank heet Van crisis naar kans. Volgens mij is het van crisis naar crisis. We weten allemaal dat een warmtepomp niet rendabel te krijgen is. Dat gebeurt pas ver na tien jaar. Voor zonnepanelen duurt het naar schatting tientallen jaren voordat je de investering terug hebt. Maar je moet wel die tienduizend euro's hebben liggen. Als je al kan betalen, krijg je dat geld nooit meer terug. Het is dus een lumpsum. Je gaat dat geld nooit meer terugverdienen. Dat is uitgebreid geboekstaafd. Kortom: hoezo rendabel? Punt. Ja, voorzitter, ik zet daar ook een vraagteken.

Staatssecretaris **Van Huffelen**:

Het lijkt mij een goed idee dat u het debat over de maatregelen voor de verduurzaming, en

wat wel en niet ingezet wordt, gaat voeren met de minister voor Klimaat en Energie en met mijn minister, Hugo de Jonge. Op dit moment stelt u een vraag over het voorstel dat gedaan wordt door DNB. Wij hebben aangegeven dat dat voorstel een voorstel is en dat het kabinet daar op dit moment geen gebruik van zal maken, in de zin dat wij dit voorstel nog niet zullen invoeren. Daar wil ik het graag bij laten op dit moment.

De heer **Eerdmans** (JA21):

Mijn vraag was in den beginne: als De Nederlandsche Bank zegt "66% van de huishoudens", dan hebben we het over 10 miljoen mensen. Beseft de staatssecretaris dat 10 miljoen mensen in de toekomst mogelijk van hun spaargeld worden beroofd, als het aan dit advies ligt? Ik ben het ermee eens: het is een advies, gelukkig maar. Dat advies gaat volgens mij buiten elk kader waarbinnen De Nederlandsche Bank zou moeten opereren. Maar ten tweede is het, denk ik, een schrikbeeld waar Nederlanders niet aan gaan wennen, ook niet in de toekomst. Kortom, de staatssecretaris zegt: we doen het niet op dit moment. Stel dat we bepaalde doelen niet halen of dat we met vrijwilligheid niet ver genoeg komen. Is er dan een bepaalde horizon waarbij het kabinet, als dit kabinet onverhoopt blijft bestaan of D66 in een volgend kabinet terugkomt, dit alsnog besluit en wij voor de bijl gaan? Gaan we dan dit onwelgevallige idee van De Nederlandsche Bank alsnog voor de kiezen krijgen?

Voorzitter, daar sluit ik mee af.

Staatssecretaris **Van Huffelen**:

Volgens mij ben ik duidelijk geweest. Op dit moment is dat niet aan de orde. We zien dat de huidige maatregelen werken en dat een heleboel mensen al aan het werk zijn om hun huis te verduurzamen. We zien dat ook woningbouwcorporaties dat doen. We zien dat mensen met grotere en kleinere inkomens dat doen. Dus op dit moment hoeven we, vinden wij, het advies van DNB nog niet op te volgen. Nogmaals, een nieuw kabinet kan daar uiteraard voor kiezen in een nieuwe situatie.

De **voorzitter**:

De heer Van Houwelingen van Forum voor Democratie.

De heer **Eerdmans** (JA21):

O, ik dacht dat u zei dat ik klaar was.

De **voorzitter**:

Ja, u bent klaar. De heer Van Houwelingen van Forum voor Democratie.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Deze beantwoording stelt mij allerm minst gerust, vandaar mijn vraag: kan de staatssecretaris op z'n minst erkennen dat Nederlanders zelf gaan over de besteding van hun spaargeld? Het moet dus te allen tijde zo zijn dat mensen die spaargeld hebben, daar hard voor gewerkt hebben en daar belasting over betaald hebben, zelf kunnen bepalen of ze het uitgeven aan de studie van hun kinderen of er een auto van kopen. Ze moeten nooit gedwongen kunnen worden om dat in te zetten voor duurzaamheidsmaatregelen.

Staatssecretaris **Van Huffelen**:

Volgens mij is dat ook niet wat het rapport van DNB zegt. DNB zegt: mensen hebben in principe de mogelijkheid om zelf te investeren op basis van het feit dat velen van hen spaarvermogen hebben. Het is niet gezegd dat ze het daarvoor moeten inzetten. Dat is de constatering van De Nederlandsche Bank.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dat klopt niet. In het advies van DNB staat heel duidelijk: er kan een verplichting komen om spaargeld in te zetten voor duurzaamheidsmaatregelen. In dat advies staat zelfs nog dat

mensen €10.000 zelf mogen bepalen — zo royaal is DNB — en dat de rest eventueel naar duurzaamheidsmaatregelen moet. Dat is dus wel degelijk een enorme dreiging van een soort verplichte besteding van je spaargeld. Dat is wat ons betreft absurd.

Staatssecretaris Van Huffelen:

Ik heb volgens mij geen vraag gehoord.

De heer Peter de Groot (VVD):

Als ik even filosofer en mijn fantasie loslaat op hoe het er uit zou moeten zien, dan is dat dat mensen gewoon hun huis verduurzamen en dat het voor hen loont. Alle extra kosten van de energiemaatschappijen nu en de wirwar daarvan: dat is dan allemaal opgelost; het is helder waar je je subsidie voor de verduurzaming van je woning moet krijgen. Ik zou via de voorzitter willen aangeven aan de staatssecretaris: gebruik mijn fantasie om ervoor te zorgen dat het kabinetsbeleid van de komende periode daarop ingezet wordt. Het is goed om te horen dat er geen dwang wordt toegepast. Wat moet er nu nog gebeuren om ervoor te zorgen dat het voor al die huishoudens beter gaat lonen om op dit moment hun huis te verduurzamen? Dat is de vraag.

Staatssecretaris Van Huffelen:

Wij zien dat het loont om je huis te verduurzamen en dat een heleboel mensen daarmee aan de slag zijn. Het loont overigens met behulp van de instrumenten die we daarvoor hebben ingezet, met de subsidies die door het Rijk en voor een deel door de gemeenten ter beschikking worden gesteld. Wat DNB zegt en waar we al wél mee aan het werk kunnen, is bijvoorbeeld zorgen voor een betere informatievoorziening voor mensen, zodat ze beter en duidelijker begrijpen wat ze kunnen doen, hoe het werkt, welke regelingen voor hen ter beschikking staan en hoe ze ervoor kunnen zorgen dat ze die verduurzaming daadwerkelijk kunnen doorvoeren. Dat is iets waar we in de komende tijd mee aan de gang gaan en aan de gang blijven. We zien namelijk, zeg ik nogmaals, dat veel mensen dit graag willen. Ze willen dat ofwel vanwege een combinatie van redenen, van klimaat en milieu tot en met hun eigen portemonnee. Ofwel willen ze het alleen vanwege hun portemonnee of alleen vanwege het klimaat. Maar in beide gevallen willen we mensen die hiermee aan de slag willen, graag ondersteunen.

Mevrouw Postma (NSC):

Ik vond het een bijzonder advies van DNB omdat DNB hier volgens mij helemaal niet over gaat. Het zit niet in zijn bevoegdheid om er advies over te geven waar Nederlanders hun spaargeld aan uit moeten geven. Mijn vraag aan de staatssecretaris is: is het niet veel beter om door te blijven gaan met het enthousiasmeren in plaats van die kleine mogelijkheid te houden om mensen te gaan dwingen? Degenen die hun spaargeld hier al aan hebben uitgegeven, hebben namelijk gewoon wat meer vermogen hiervoor. Juist de groep waarvan we zien dat die nog niet verduurzaamd heeft, bestaat uit mensen die wel spaargeld hebben, maar dat graag achter de hand houden. Is de minister het met mij eens dat dit dan gewoon niet eerlijk is?

Staatssecretaris Van Huffelen:

Volgens mij heb ik daar in mijn antwoord al iets over gezegd, namelijk dat wij als kabinet werken aan het stimuleren, helpen en ondersteunen van mensen die hun huis graag willen verduurzamen, om daarmee klimaatdoelstellingen te halen, te zorgen dat we minder afhankelijk worden van het buitenland voor onze energievoorziening, en om te zorgen dat we het wonen en leven voor mensen betaalbaar houden. Daar blijven we mee doorgaan. Daar hebben we stimuleringsmaatregelen voor. Uw vraag is of ik het een goed idee vind dat DNB dit adviseert. DNB is een zelfstandig instituut en mag dit soort voorstellen natuurlijk doen. Het is aan ons, aan het kabinet en aan u, dus aan de politiek, om te bepalen of we daar iets mee willen doen. Nogmaals, het advies van DNB is niet om onmiddellijk deze maatregel in te voeren, maar om dit te overwegen wanneer zou blijken dat er een achterstand is bij het

halen van die doelstelling. Op dit moment zien we die nog niet. Wij denken dat we de doelstellingen kunnen halen met de huidige maatregelen en gaan verder met het versterken van de informatievoorziening en met de aanbevelingen die ook in het rapport van DNB zitten. Daarmee is het natuurlijk aan een nieuw kabinet om te bepalen hoe dat verder wil met dit onderwerp.

De heer **Diederik van Dijk** (SGP):

Is het voorstel van De Nederlandsche Bank niet ook volstrekt buiten de orde en niet opportuun nu het stroomnet in ieder geval nog de komende jaren overvol zit? Er is helemaal geen ruimte voor veel meer extra warmtepompen, zonnepanelen et cetera. Is het ook om die reden niet een volstrekt niet-opportuun idee?

Staatssecretaris **Van Huffelen**:

Als het gaat om de maatregelen die je neemt, dan is het natuurlijk altijd een combinatie. Je kunt je huis isoleren en daarmee je gasverbruik verminderen. Ook kun je zelf natuurlijk allerlei maatregelen nemen om je energieverbruik te verlagen. Dat soort maatregelen worden gestimuleerd. We kijken ook hoe we mensen kunnen helpen met andere soorten maatregelen. Ik denk dat het heel goed is dat er opnieuw aandacht voor dit onderwerp is. Ik ben heel blij met het feit dat DNB samen met ons ziet dat steeds meer mensen maatregelen nemen. We zien ook dat het mogelijk is voor woningeigenaren om dat te kunnen financieren. Dat is wat mij betreft goed nieuws. De maatregelen zijn wat ons betreft nu voldoende om hiermee aan de slag te gaan. Pas wanneer dat onverhoopt zou leiden tot te weinig mogelijkheden om daadwerkelijk de doelstellingen te halen, is een mogelijkheid van een verplichting volgens DNB een te overwegen onderwerp. Op dit moment kiest het huidige kabinet daar niet voor.

Mevrouw **Beckerman** (SP):

Los van het voorstel van DNB, waarvoor het kabinet nu niet kiest, dreigt klimaatbeleid de ongelijkheid te vergroten, waar hogere inkomens profiteren en lagere inkomens vooral betalen. De Socialistische Partij is dan ook heel blij dat vorige week ons voorstel werd aangenomen waardoor mensen die worden aangesloten op een warmtenet, individueel de garantie krijgen dat ze er niet op achteruitgaan. Wij willen graag aan het kabinet vragen hoe het deze motie zo snel mogelijk gaat uitvoeren.

Staatssecretaris **Van Huffelen**:

Als invaller voor mijn minister word ik nu eerlijk gezegd een beetje overvraagd. Ik zal die vraag graag doorgeleiden. Nog even over de maatregelen die we nemen voor verduurzaming. Via de subsidie die we hebben gegeven aan gemeenten is de mogelijkheid gecreëerd om juist kwetsbare huishoudens te helpen met verduurzaming. We gaan daar dus in ieder geval mee door via het Nationaal Isolatieprogramma. Maar de vraag die u stelt zal ik doorgeleiden aan mijn minister.

De **voorzitter**:

Heel goed. Dank aan de staatssecretaris. Tot zover het vragenuurtje. Ik schors enkele minuten en dan gaan we stemmen.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.